

ΠΡΩΤΕΣ ΣΚΕΨΕΙΣ ΜΕΤΑ ΤΙΣ ΑΜΕΡΙΚΑΝΙΚΕΣ ΕΚΛΟΓΕΣ (ΠΑΡΑΣΚΕΥΗ 11 ΝΟΕΜΒΡΙΟΥ 2016)

BRUCE ROBBINS / ΕΛΣΑ ΣΤΑΜΑΤΟΠΟΥΛΟΥ

Το να παρακολουθούμε τα αποτελέσματα των εκλογών την Τρίτη 9 Νοεμβρίου ήταν μια σουρεαλιστική εμπειρία. Σαν να βρισκόμασταν σε μιαν εναλλακτική πραγματικότητα. Μόνο που ήταν εφιάλτης από τον οποίο, φευ, δεν ξυπνάγαμε. Η νίκη του Τραμπ που έμοιαζε να οριστικοποιείται ήταν κλωτσιά στο στομάχι. Δύσπνοια. Αναζητώντας απεγνωσμένα κάποια σύγκριση, ορισμένοι θυμήθηκαν το Brexit – που και αυτό ανέτρεψε τις δημοσκοπήσεις. Άλλοι, ιδίως στη Νέα Υόρκη όπως εμείς, σκεφτήκαμε την 11η Σεπτεμβρίου, όπου μέσα σε μία δύο ώρες ο κόσμος αναποδογύρισε.

Από εκείνη την Τρίτη, προσπαθούμε να κωνέψουμε και να ερμηνεύσουμε αυτή την καταστροφή, χωρίς να την κανονικοποιούμε. Έρχονται και επανέρχονται επίμονα τα ίδια ερωτήματα. Γιατί; Πώς και δεν το είδαμε να έρχεται; Γιατί οι ψηφοφόροι του Τραμπ αγνόησαν τις εξόφθαλμες αδυναμίες του; Πόσα μπορεί να εξηγήσει η απογοήτευση από την παγκοσμιοποίηση, τον νεοφιλελευθερισμό, τις αυξανόμενες ανισότητες; Πόσα εξηγεί ο σεξισμός, ο ρατσισμός, η ξενοφοβία και ο φόβος που προκαλούν στη λευκή πλειονότητα οι δημογραφικές αλλαγές; Σε ποιο βαθμό φταίει η Χίλαρι και το Δημοκρατικό Κόμμα;

Σιγά σιγά ξαναρχίσαμε να αναπνέουμε (με πόνο πάντα), να ψηλαφούμε κάποιες απαντήσεις, να τοποθετούμε το καινούριο πολιτικό τοπίο σε κάποια προοπτική. Καταρχάς, δεν επρόκειτο για πολιτικό θρίαμβο. Η έκταση του κόκκινου (Ρεπουμπλικανικό Κόμμα) στον χάρτη είναι παραπλανητική: η Χίλαρι κέρδισε

την πλειοψηφία με μικρή διαφορά. Τυπικά, το Εκλεκτορικό Σώμα (Electoral College) που συγκαλείται στα μέσα Δεκεμβρίου θα μπορούσε να την ανακηρύξει νικήτρια. Αλλά αυτό είναι μάλλον αμφίβολο. Έτσι κι αλλιώς, μόνο ένα 25% των εγγεγραμμένων ψηφοφόρων επέλεξε τον Τραμπ. Το 47% των εγγεγραμμένων δεν πήγε να ψηφίσει: θα μπορούσαν βάσιμα να κατηγορηθούν για αδιαφορία μπροστά στον κραυγαλέο ρατσισμό/σεξισμό του Τραμπ. Αλλά η αποχή ερμηνεύεται και ως έλλειψη ενθουσιασμού για τη μετριοπαθή και συστημική Χίλαρι. Η καμπάνια της Κλίντον και του Δημοκρατικού Κόμματος σαφώς υποεκτίμησε τη βαθειά δυσαρέσκεια, ακολουθώντας μια λογική της πεπατημένης. Αλλά αυτή η δυσαρέσκεια έχει τρόπους να εκφραστεί. Έγιναν διαδηλώσεις στους δρόμους κατά του Τραμπ. Για τις προεδρικές εκλογές του 2020 γίνεται ήδη λόγος για υποψηφιότητα της Elizabeth Warren.

Ο ρατσισμός και η ξενοφοβία, χαρτιά που έπαιξε ανερυθρίαστα ο Τραμπ, είναι το πρώτο που σκέφτεται κανείς για να κατανοήσει γιατί οι δημοσκοπήσεις έπεσαν έξω. Πρόκειται για συναισθήματα που ακόμα και οι ρατσιστές ξέρουν ότι δεν τυγχάνουν σεβασμού (και άρα πρέπει να αποκρύπτονται). Πάντως, αυτή η διστακτικότητα δεν είναι κακό πράγμα. Στο όχι και τόσο μακρινό παρελθόν δεν θα δίσταζαν να τα εκφράσουν. Αλλά είναι προβληματικό το να μην τα αποκαλύπτουν στους δημοσκόπους, που θεωρούνται από πολλούς Αμερικανούς ως προέκταση της κυβερνήσης και της κυρίαρχης κουλτούρας του «πολιτικά ορθού». Στην ιδιωτικότητα του παραβάντων εκλογικών κέντρων, μια όχι ευκαταφρόνητη μάζα πολιτικά εσφαλμένων αντιδράσεων άφησε ελεύθερη την άσχημη φωνή της να εκφραστεί.

Τα ΜΜΕ δηλώνουν ότι είναι ακόμα πολύ νωρίς για να αποφανθούμε μετά βεβαιότητας γιατί αστόχησαν οι δημοσκοπήσεις. Αλλά ορισμένα πράγματα είναι ήδη καθαρά. Λόγου χάριν, πολλοί από όσους έκαναν αποχή (νέοι και έγχρωμοι) είχαν πάει να ψηφίσουν τον Ομπάμα το 2008 και το 2012 (όπως και

κάμποσοι που ψήφισαν τον Τραμπ). Ως έναν βαθμό, η πτώση των συνολικών ψήφων ίσως να εξηγείται από μισογυνισμό: επιφύλαξη να ψηφίσουν γυναίκα πρόεδρο. Αλλά συνεπάγεται επίσης ότι για τους πολλούς ο ρατσισμός δεν τους απέτρεψε. Ο Ομπάμα κατάφερε να πείσει ότι αντιπροσώπευε την πραγματική αλλαγή. Η Χίλαρι δεν το κατάφερε. Παρ' όλες τις αδυναμίες του, ο Τραμπ αποδείχτηκε αποτελεσματικότερος στο να κινητοποιήσει την ψήφο «αλλαγής». Όπως και ο Σάντερς, ανταποκρίθηκε στους φόβους ότι με την παγκοσμιοποίηση το ικανοποιητικό επίπεδο ζωής που περιγράφεται ως «αμερικανικό όνειρο» χάνεται για πάντα. Στις κρίσιμες βιομηχανικές πολιτείες ήταν ιδιαίτερα ηχηρό το μήνυμα του Τραμπ για τις αρνητικές επιπτώσεις των εμπορικών συμφωνιών στην απασχόληση, στη στασιμότητα των αποδοχών και τη συμπίεση της εργατικής τάξης (που στις ΗΠΑ ονομάζεται «μεσαία τάξη» ή «εργαζόμενος λαός»).

Αντικειμενικά, οι πολιτικές της Κλίντον ήταν αναμφίβολα πιο ευνοϊκές γι' αυτά τα στρώματα του πληθυσμού απ' ό,τι εκείνες του Τραμπ – όποιες κι αν είναι οι τελευταίες. Αλλά οι ενδιαφερόμενοι δεν το εκλάμβαναν έτσι. Στα θέματα οικονομίας, η Κλίντον ήταν εξόχως τρωτή. Ποτέ δεν θα μάθουμε πόσο της κόστισαν σε ψήφους η υποστήριξη στη διατλαντική εμπορική συμφωνία και οι ακριβοπληρωμένες ομιλίες της στη Wall Street (που αποκαλύφθηκαν από τα WikiLeaks και θα εκδοθούν προσεχώς από τον εξ αριστερών πολέμιό της D. Henwood). Ίσως ποτέ να μη μάθουμε πόσοι έμειναν σπίτι τους όχι από μισογυνισμό, αλλά απλώς επειδή η απέχθειά τους στον Τραμπ δεν συνοδεύταν από αρκετό ενθουσιασμό για την Κλίντον. Η τελευταία φάνταζε στα μάτια πολλών ως μέλος μιας μακάριαν αυτάρεσκης ελίτ που επωφελήθηκε από την παγκοσμιοποίηση.

Οι απέχοντες αναμφίβολα νιώθανε ότι η δημοκρατία δεν ανταποκρίνεται στις ανάγκες τους. Αν όμως συνειδητοποιούσαν πόσο εύθραυστη είναι η δημοκρατία και πόσο κινδυνεύει από αυτόν

Ο Bruce Robbins διδάσκει αγγλική και συγκριτική λογοτεχνία στο Πανεπιστήμιο Κολούμπια των ΗΠΑ.

Η Έλσα Σταματοπούλου διευθύνει το πρόγραμμα για τα δικαιώματα των αυτοχθόνων λαών στο Ινστιτούτο για τη Μελέτη των Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων του Πανεπιστημίου Κολούμπια.

τον πρόεδρο, θα έμεναν άραγε στο σπίτι τους την ημέρα των εκλογών;

Η αίσθηση ότι ο κόσμος αναποδογύρισε προέρχεται βέβαια από τον μακρύ κατάλογο των λόγων που καθιστούν τον Τραμπ ιδιαίτερα απεχθή – ακόμη κι αν λάβουμε υπόψη ότι η ποιότητα ορισμένων προκατόχων του ήταν θλιβερή. Είναι ακόμα δύσκολο να πιστέψει κανείς ότι οι ψηφοφόροι, όση δυσαρέσκεια κι αν τους προξενούσε η Κλίντον, δεν θα έκαναν τα αδύνατα δυνατά για να αποτρέψουν την κατάληψη του Λευκού Οίκου από κάποιον σαν τον Τραμπ: έναν γελωτοποιό, που είχε κατ' επανάληψη επιχειρηματικές αποτυχίες, που έχει εξαπατήσει πιστωτές του, συνεργάτες του, υπαλλήλους του. Παραδέχτηκε ότι δεν πληρώνει φόρους, γιατί είναι «ξύπνιος». Δεν έχει καμία πολιτική εμπειρία και ποτέ στο παρελθόν δεν κατείχε δημόσιο αξίωμα. Στη διάρκεια της εκστρατείας του προσέβαλε πάμπολλες πληθυσμιακές ομάδες, συμπεριλαμβανομένων των βετεράνων. Ποτέ δεν επέδειξε σεβασμό στην αλήθεια. Πολλοί σχολιαστές μέτραγαν καθημερινά τα ψεύδη του, κανονικό μεροκάματο. Τίποτα από όλα αυτά δεν επηρέασε τους υποστηρικτές του. Πήρε πολλές ψήφους ακόμα και ανάμεσα σε όσους είχε προσβάλει. Οι χριστιανοί που θέλουν

να απαγορέψουν τις αμβλώσεις έκαναν σα να μην τον άκουσαν να καυχιέται για σεξουαλική παρενόχληση γυναικών. Τον ψήφισαν. Είναι να τρελαίνεται κανείς.

Πριν από τις εκλογές, μια δημοσκοπήση έδειξε ότι οι Αμερικανοί εύρισκαν τον Τραμπ πιο αξιόπιστο από την Κλίντον, της οποίας οι δημόσιες δηλώσεις ήταν ασύγκριτα πιο επεξεργασμένες και ακριβείς. Πώς γίνεται; Προφανώς με τον Τραμπ βλέπεις αυτό που υπάρχει: έναν ναρκισσιστή καυχισιάρη, που δεν πιστώνει ότι είναι κάτι περισσότερο. Αντίθετα, με τη Χίλαρι, όσοι την εύρισκαν αναξιόπιστη υπονοούσαν ότι, παρότι έλεγε το σωστό, δεν μπορούσε κανείς να ξέρει τι πραγματικά σκεφτόταν ή αισθανόταν. Μήπως πρόκειται απλώς για δύο μέτρα και δύο σταθμά, με τις γυναίκες να υποχρεώνονται να είναι διπλωματικές και, στη συνέχεια, όταν το κάνουν, να κατηγορούνται για έλλειψη γνησιότητας; Οι λευκές γυναίκες ψήφισαν κατά 53% υπέρ του Τραμπ.

Προσπαθούμε να μην απარიθμήσουμε τα προοδευτικά μέτρα που πιθανόν να καταργηθούν ή να περιοριστούν από τον Τραμπ και τους οπαδούς του: νομιμοποίηση αμβλώσεων, γάμος ομοφυλοφίλων, προσιτή ιατρική φροντίδα, κτλ. κτλ. Αποφεύγουμε να σκεφτόμαστε τι επιφυ-

λάσσει η ρεπουμπλικανική πλειοψηφία στο Ανώτατο Δικαστήριο για μια σειρά δικαιωμάτων που μάθαμε να θεωρούμε ως δεδομένα. Προσπαθούμε να μη σκεφτόμαστε τις διεθνείς επιπτώσεις της προεδρίας Τραμπ: τα «κατηγορώ» κατά του Μεξικού και της Κίνας, τον θαυμασμό για τον Πούτιν (με περιφρόνηση των δικαιωμάτων και του κράτους δικαίου), την καταγγελία της συμφωνίας με το Ιράν, την άρνηση της κλιματικής αλλαγής ως «πολιτικά ορθής μυθοπλασίας». Από την άλλη, προσπαθούμε να θυμόμαστε ότι, όποτε υπάρχει πολιτική αντίδραση, αυτό αποδεικνύει ότι έχει υπάρξει πρόοδος. Όπως έγραψε στο περιοδικό *Nation* ο D. D. Guttenplan, «αυτές οι εκλογές δεν είναι παρά η αρχή της μάχης για την εξουσία». Κινήματα όπως εκείνα των Standing Rock και των Black Lives Matter είχαν ήδη κερδίσει έδαφος επί Ομπάμα και τώρα θα πρέπει να ενισχυθούν και, ας ελπίσουμε, να βρουν τρόπο να συνενωθούν. Όπως καταλήγει ο Guttenplan: «τα προσεχή τέσσερα χρόνια θα θέσουν σε εντελώς πρωτόγνωρη δοκιμασία τη χώρα μας – και το κίνημά μας. Δεν θα μοιάζει σε τίποτα με όσα ζήσαμε μέχρι τώρα. Καλώς ήρθατε στη μάχη».

Μτφρ: Β.Π.

ΣΤΡΟΦΗ 360 ΜΟΙΡΩΝ: ΓΙΑ ΤΗΝ ΕΙΣΗΓΗΣΗ ΤΟΥ ΑΡΧΙΕΠΙΣΚΟΠΟΥ ΙΕΡΩΝΥΜΟΥ ΣΤΗ ΣΥΝΟΔΟ ΤΗΣ ΙΕΡΑΡΧΙΑΣ (ΚΑΙ ΓΙΑ ΟΣΑ ΤΗΝ ΑΚΟΛΟΥΘΗΣΑΝ)

ΣΤΑΥΡΟΣ ΖΟΥΜΠΟΥΛΑΚΗΣ

Η Ιεραρχία της Εκκλησίας της Ελλάδος δεν συζητάει, ως γνωστόν, ποτέ τίποτα· συνέρχεται αποκλειστικά και μόνο για να εκλέγει νέους μητροπολίτες στις κηρεύουσες μητροπόλεις. Στη σύνοδο, όμως, της Ιεραρχίας της 4ης Οκτωβρίου 2016 τα πράγματα ήταν διαφορετικά: η Ιεραρχία κλήθηκε να συζητήσει την πολυσέλιδη εισήγηση του αρχιεπισκόπου

Ο Σταύρος Ζουμπουλάκης είναι συγγραφέας.

Ιερωνύμου με θέμα: «Εκκλησιαστικοί προβληματισμοί. Χτες, σήμερα, αύριο». Επιτέλους.

Η εισήγηση εξηγεί αρχικά την αποστολή της Εκκλησίας, όπου, μεταξύ πολλών άλλων σωστών, διαβάζουμε και ότι «η Εκκλησία πάνω απ' όλα είναι ζωή και η ζωή δεν ορίζεται αλλά βιώνεται. Βιώνεται μέσα από τον διάλογο, που ο ίδιος ο Κύριός μας ανοίγει με τον άνθρωπο κάθε εποχής προκειμένου να απαντήσει στα μεγάλα υπαρξιακά του προβλήματα και ερωτήματα». Θαυμάσια. Και ποια είναι αυτά τα μεγάλα υπαρξιακά ερωτήματα των αν-

θρώπων της εποχής μας; Για ποιο πράγμα αγωνιούν; Για ένα και μόνο, σύμφωνα με την εισήγηση: για το παρελθόν, το παρόν και το μέλλον –κυρίως αυτό– της εκκλησιαστικής παρουσίας. Ανταποκρινόμενη, λοιπόν, σε αυτή την αγωνία των ανθρώπων, η εισήγηση μιλάει για οκάδες χρυσού και αργύρου, οικόπεδα, στρέμματα, απαλλοτριώσεις, συμβολαιογραφικά έγγραφα, δικαστικές διεκδικήσεις. Η κεντρική ιδέα είναι η εξής: η Εκκλησία έχει προσφέρει πολλά στο ελληνικό έθνος, στο κράτος και την κοινωνία, από την Επανάσταση του 1821 μέχρι σήμερα, ώστε δικαιούται